

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2016
Β' ΦΑΣΗ

Ε 3.Αλ1(α)

ΤΑΞΗ: Α' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ

Ημερομηνία: Μ. Τετάρτη 27 Απριλίου 2016

Διάρκεια Εξέτασης: 2 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Α. [73.1] Την επόμενη ημέρα έκαναν μικροεπιθέσεις και έστειλαν παντού και οι δύο παρατάξεις (κάποιους) στα χωράφια προσκαλώντας τους δούλους και υποσχόμενοι ελευθερία (σ' αυτούς) και οι περισσότεροι από τους δούλους πήγαν ως σύμμαχοι για τους δημοκρατικούς, ενώ οκτακόσιοι μισθοφόροι από τη στεριά πήγαν με το μέρος των άλλων.

[74.1] Και, αφού πέρασε μία μέρα, γίνεται πάλι μάχη, και νικούν οι δημοκρατικοί εξαιτίας της ισχύος των θέσεών τους και επειδή είχαν αριθμητική υπεροχή τους βοήθησαν με τόλμη και οι γυναίκες, χτυπώντας (τους ολιγαρχικούς) με τα κεραμίδια από τα σπίτια και υπομένοντας τον θόρυβο της μάχης αντίθετα με τη (γυναικεία) φύση τους. [2] Και, όταν έγινε η υποχώρηση αργά το απόγευμα, επειδή φοβήθηκαν οι ολιγαρχικοί μήπως οι δημοκρατικοί, αφού κάνουν επίθεση, καταλάβουν τον ναύσταθμο με τον πρώτο αλαλαγμό και τους σκοτώσουν, βάζουν φωτιά στα σπίτια που βρίσκονταν γύρω στην αγορά και στις πολυκατοικίες, για να μην υπάρξει (στους δημοκρατικούς) δρόμος προσέγγισης, χωρίς να ληφούνταν ούτε τα δικά τους ούτε τα ξένα (σπίτια), ώστε και πολλά πράγματα εμπόρων κάηκαν εντελώς και η πόλη κινδύνευσε να καταστραφεί στο σύνολό της, αν φυσούσε άνεμος τη φωτιά με κατεύθυνση προς αυτή (δηλαδή την πόλη).

Β.1.α. Κατά την τέταρτη ημέρα των εχθροπραξιών μεταξύ των δημοκρατικών και των ολιγαρχικών νίκησαν οι πρώτοι. Αυτό συνέβη λόγω της ισχύος των θέσεών τους, της αριθμητικής υπεροχής τους και της βοήθειας που δέχτηκαν από τις γυναίκες τους.

Πιο αναλυτικά, η ισχύς των θέσεων (*χωρίων ισχύι*) αποτέλεσε έναν από τους σημαντικούς παράγοντες που χάρισαν τη νίκη στους δημοκρατικούς. Οι δημοκρατικοί κατέλαβαν καίριες θέσεις, την ακρόπολη, τα υψηλά και οχυρά μέρη της πόλης, όπως και το Υλλαϊκό λιμάνι. Είναι γνωστό ότι όποιοι βάλλουν από ψηλά και οχυρωματικά σημεία έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες νίκης, από όσους μάχονται από χαμηλότερα και ανοχύρωτα μέρη. Συνεπώς, η επιλογή καίριων θέσεων αποτέλεσε μία από τις αιτίες της νίκης των δημοκρατικών.

Δεν ήταν μόνο οι οχυρές θέσεις, αλλά και η αριθμητική υπεροχή (*πλήθει προύχων*) που έδωσε τη νίκη στη δημοκρατική παράταξη. Πιο συγκεκριμένα, σε μία απεγνωσμένη προσπάθεια επικράτησης σε βάρος των αντιπάλων τους, οι

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2016
Β' ΦΑΣΗ

Ε 3.Α1(α)

δύο αντίπαλες παρατάξεις προσπάθησαν να πάρουν με το μέρος τους δούλους, προκειμένου να ενισχύσουν το δυναμικό τους. Πρόκειται για ασυνήθιστο γεγονός, όμως οι δούλοι εκείνο τον καιρό υπερέβαιναν το μισό πληθυσμό της Κέρκυρας. Αποτελούσαν, λοιπόν, μία ισχυρή αριθμητικά συμμαχική δύναμη προς κάθε αντιμαχόμενη πλευρά που θα τους έπαιρνε με το μέρος τους. Οι «οϊκέται» (οικιακοί δούλοι) ανήκαν από άποψη δικαιωμάτων στην τάξη των δούλων, αλλά βρίσκονταν σε καλύτερη θέση από τους άλλους δούλους. Ζούσαν ως υπηρετικό προσωπικό στο σπίτι του αφεντικού τους και πολλές φορές ήταν αφοσιωμένοι στην οικογένεια, την οποία υπηρετούσαν. Οι δούλοι ήταν λογικό να περάσουν ως σύμμαχοι στο πλευρό των δημοκρατικών, μια και ιδεολογικά και κοινωνικά αισθάνονταν εγγύτερα προς αυτούς. Το γεγονός μάλιστα ότι οι δημοκρατικοί τους υποσχέθηκαν την ελευθερία τους (*ύπισχνοόμενοι ἐλευθερίαν*) τους έκανε να πολεμήσουν με μεγαλύτερο σθένος συγκριτικά με τους μισθοφόρους, συμμάχους των ολιγαρχικών, που πολέμησαν μόνο για τα χρήματα, και συνεπώς δεν είχαν το ίδιο κίνητρο για νίκη με τους δούλους.

Οι δημοκρατικοί νίκησαν, γιατί βοηθήθηκαν και από τις γυναίκες τους, οι οποίες αντίθετα από τη φύση τους υπέμειναν το θόρυβο της μάχης και χτυπούσαν τους ολιγαρχικούς με τα κεραμίδια από τα σπίτια (*αἴ τε γυναῖκες αὐτοῖς τολμηρῶς ξυνεπελάβοντο βάλλουσαι ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τῷ κεράμῳ καὶ παρὰ φύσιν ὑπομένουσαι τὸν θόρυβον*). Ο Θουκυδίδης στο σημείο αυτό δίνει ιδιαίτερη προβολή στον ενεργό ρόλο των γυναικών στις συγκρούσεις, καθώς και στην ψυχραιμία και στην τόλμη που αυτές επέδειξαν, αποτελώντας άλλον έναν παράγοντα νίκης. Οι γυναίκες γενικά θορυβούνται και δεν υπομένουν με ευκολία τους κινδύνους στον πόλεμο. Επίσης, διακρίνονται από την περισσότερο αμυντική και όχι επιθετική συμπεριφορά τους. Εντούτοις, ο ιστορικός επισημαίνει ότι, όταν απειλούνται τα αγαπημένα τους πρόσωπα και η πατρίδα τους, δείχνουν τόλμη που υπερβαίνει τη γυναικεία τους φύση.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, οι καίριες οχρωματικές θέσεις, η αριθμητική υπεροχή, ο αγώνας των δούλων να κερδίσουν την ελευθερία τους, αλλά και η προσπάθεια των δημοκρατικών ανδρών και γυναικών να επαναφέρουν τη δημοκρατία στην Κέρκυρα αποτέλεσαν τους παράγοντες που, σύμφωνα με το κείμενο, έδωσαν τη νίκη στους δημοκρατικούς.

Β.1.β. Μετά τη νίκη των δημοκρατικών, οι ολιγαρχικοί εκδηλώνουν τον φόβο τους, μήπως οι πρώτοι με αιφνίδια έφοδο (*αὐτοβοεῖ*) καταλάβουν το λιμάνι του Αλκίνοου, και κυρίως το ναύσταθμό του, και τους σκοτώσουν. Για τον λόγο αυτό δε διστάζουν να βάλουν φωτιά στην πόλη (*ἐμπιμπρᾶσι*), καίγοντας ακόμα και τα ίδια τους τα σπίτια. Ο εμπρησμός εκδηλώνεται τόσο στα σπίτια που βρίσκονταν γύρω από την αγορά (*τάς ἐν κύκλῳ τῆς ἀγορᾶς*), όσο και σε σπίτια που κατοικούσαν πολλές οικογένειες (*τάς ξυνοικίας*), με βασικό στόχο να ανακόψουν ενδεχόμενη έφοδο των δημοκρατικών (*ὄπως μὴ ἦ ἔφοδος*). Οι ολιγαρχικοί δε λυπήθηκαν τις περιουσίες που έκαψαν (*οὔτε οἰκειάς*), τα εμπορεύματα των εμπόρων που χάθηκαν (*καὶ χρήματα ἐμπόρων κατεκαύθη*) και

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2016
Β' ΦΑΣΗ

Ε 3.Αλ1(α)

τη σχεδόν ολοσχερή καταστροφή της πόλης (*καί ἡ πόλις ἐκινδύνευσε διαφθαρῆναι*), γεγονός που υπογραμμίζει τις τραγικές διαστάσεις που μπορεί να λάβει ένας εμφύλιος πόλεμος.

Ο Θουκυδίδης αποδίδει αυτή την άλογη ενέργεια των ολιγαρχικών στη δύσκολη συναισθηματική κατάσταση, στην οποία βρίσκονταν. Το άγχος των ολιγαρχικών για αποφυγή της δημοκρατικής «επέλασης» και η τραγική θέση στην οποία είχαν περιέλθει, τους οδήγησε σε μια ενέργεια ακραία και καθολική, που υπογραμμίζει έντονα τις διαστάσεις ενός εμφύλιου πολέμου. Οι μετοχές (*δείσαντες*) και (*φειδόμενοι*) δείχνουν ξεκάθαρα τη συναισθηματική τους κατάσταση, αφού η πρώτη αιτιολογική μετοχή υπογραμμίζει τον φόβο που τους παρακίνησε στην άλογη ενέργεια του εμπρησμού, ενώ η τροπική μετοχή (*φειδόμενοι*) δείχνει τη χωρίς φόβο αποφασιστικότητα που τους διακατείχε.

B.1.γ. Ο Θουκυδίδης στο απόσπασμα αυτό διαπιστώνει τα δεινά του πολέμου και διδάσκει έμμεσα, με την εξαγωγή ενός διαχρονικού, πανανθρώπινου και ανθρωπιστικού μηνύματος, την αναγκαιότητα καθολικής εξάλειψής του (*όταν έρθη ο πόλεμος που φέρνει στους ανθρώπους την καθημερινή στέρηση, γίνεται δάσκαλος της βίας*). Πιο συγκεκριμένα, πιστεύει ότι, σε αντίθεση με την ειρήνη, κατά τη διάρκεια της οποίας οι άνθρωποι και οι πολιτείες ευημερούν, αφού δεν πιέζονται από ανάγκες, δυσκολίες, στερήσεις και κακουχίες (*Σε καιρό ειρήνης και όταν ευημερή ο κόσμος και οι πολιτείες, οι άνθρωποι είναι ήρεμοι γιατί δεν τους πιέζουν ανάγκες φοβερές*), ο πόλεμος επιφέρει μια σειρά από αρνητικές συνέπειες (*Οι εμφύλιες συγκρούσεις έφεραν μεγάλες κι αμέτρητες συμφορές στις πολιτείες*).

Ο πόλεμος προκαλεί, δηλαδή, ακραία μεταστροφή της φύσης και της ζωής του ανθρώπου. Διαταράσσει την ομαλή καθημερινότητα των πολιτειών, αναγκάζει σε λεηλασίες οικισμών και περιοχών, οδηγεί αναπόφευκτα σε βιαιοπραγίες εναντίον του άμαχου πληθυσμού, ενώ πολλές φορές υποχρεώνει σε αμετάκλητα βίαιη απομάκρυνση από τις πατρογονικές εστίες. Η προσφυγιά είναι η μοιραία κατάληξη για ανθρώπους που υφίστανται την εκμετάλλευση και την αδυσώπητη κακομεταχείριση από άλλους ανθρώπους για την επίτευξη υλικών επιδιώξεων και χρησιμοθηρικών ιδιοτελών στόχων.

Η γενικότερη απαισιοδοξία του ιστορικού για τη συμπεριφορά του ανθρώπου και την αδυναμία να ξεφύγει από τα επαναλαμβανόμενα λάθη του βασίζεται στη φύση του ανθρώπου (*όσο δεν αλλάζει η φύση του ανθρώπου*). Η μόνη εκάστοτε διαφορά είναι η ένταση και οι μορφές των συγκρούσεων βάσει αντίστοιχων περιστάσεων (*συμφορές που γίνονται και θα γίνονται πάντα*). Έτσι, ο πόλεμος εγείρει ακραία έντονα, αιμοδιψή και απάνθρωπα ένστικτα, αλλοιώνοντας και αλλοτριώνοντας όσους αναγκάζονται να συμμετάσχουν σε αυτόν (*γίνεται δάσκαλος της βίας κ' ερεθίζει*).

Ακόμα και οι γυναίκες οδηγούνται σε ακραίες ενέργειες εξαιτίας του ανθρωποκτόνου πολέμου. Στην αρχαιότητα θεωρούνταν εκ φύσεως αδύναμες, ενταγμένες μόνο στον χώρο του σπιτιού ως υποστηρικτικά μέλη της

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2016
Β' ΦΑΣΗ

Ε 3.Α1(α)

οικογενειακής εστίας και του νοικοκυριού, αδύναμες στο σώμα και στο φρόνημα. Αντίθετα, μέσα στον εμφύλιο οι γυναίκες δείχνουν παράτολμο θάρρος (*αἶ τε γυναῖκες αὐτοῖς... ξυνεπελάβοντο*) που ξεπερνά τη φύση τους, δε διστάζουν να πάρουν μέρος στη διαμάχη, επιδεικνύοντας μάλιστα υπέρμετρη τόλμη (*τολμηρῶς*), πετώντας με δύναμη και αποφασιστικότητα κεραμίδα και όποιο άλλο πήλινο αντικείμενο (*βάλλουσαι ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τῷ κέραμῳ*). Γίνεται, λοιπόν, σαφές πως στη διάρκεια συρράξεων ακόμα και οι ήρεμες και ταπεινόφρονες γυναίκες εξαγριώνονται, αντιδρούν με πάθος και μάχονται λυσσαλέα για την υπεράσπιση της ζωής τους και την προστασία των δικών τους ανθρώπων και περιουσιών (*καὶ παρὰ φύσιν ὑπομένουσαι τὸν θόρυβον*).

- B.2.**
- α. Σωστό
 - β. Λάθος
 - γ. Λάθος
 - δ. Σωστό
 - ε. Λάθος

- B.3.α.**
- 1. iii
 - 2. vi
 - 3. ii
 - 4. vii
 - 5. i

B.3.β.

- ξυνεπελάβοντο: κατάληψη, επίληπτικός, χειρολαβή, εύληπτος, ...
- διαλιπούσης: υπόλοιπο, εγκατάλειψη, λιποτάκτης, ελλιπής,...
- προύχων: κατοχή, συνεκτικός, πάροχος, κατάσχεση, πρόσχημα,...
- είσιτήριο: ανεξίτηλος, αμαξίτος, προσιτός, απρόσιτος, είσοδος,...
- ὑπεξανήγετο: αρχηγός, επαγωγικός, υδραγωγείο, λοχαγός,...

B.4.α.

- κέραμω: ὁ κέραμος
- γυναῖκες: (ᾠ) γύναι
- σφᾶς: ἔ
- ναῦς: ταῖς ναυσί(ν)
- πολλοί: πλεῖστα / πλεῖστον

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2016
Β' ΦΑΣΗ

Ε 3.Αλ1(α)

B.4.β.

– διαλιπούσης:	διαλελοιπέναι
– νικᾶ:	(τό) νικῶν
– προύχων:	πρόσχετε
– γενομένης:	γενοῦ
– διεκομίσθησαν:	διακομισθεῖσι(ν)

B.5.α.

- **τῶν οἰκετῶν**: ετερόπτωτος, ονοματικός προσδιορισμός ως γενική του περιεχομένου (ή γενική διαιρετική) στο «**πλήθος**».
- **ξύμμαχον**: επιρρηματικό κατηγορούμενο του σκοπού. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού στο ρήμα κίνησης / σκόπιμης ενέργειας «**παρεγένετο**», ενώ κατ' ευσίαν αποτελεί κατηγορούμενο στο υποκείμενο του ρήματος «**τό πλήθος**».
- **ἡμέρας**: υποκείμενο στη γενική απόλυτη μετοχή «**διαλιπούσης**».
- **δείσαντες**: επιρρηματική αιτιολογική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο οἱ «**ὀλίγοι**» του ρήματος «**ἐμπιπρᾶσι**». Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ρήμα αυτό.
- **διαφθαρῆναι**: τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο ρήμα «**ἐκινδύνευσε**». Σχηματίζει ταυτοπροσωπία με το υποκείμενο του ρήματος «**ἡ πόλις**».
- **ἐν φυλακῇ**: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της κατάστασης στο ρήμα «**ἦσαν**».

B.5.β. – «**μη̄ αὐτοβοεῖ... κρατήσειεν ἐπελθῶν**»: είναι δευτερεύουσα ονοματική ενδοιαστική πρόταση, εισάγεται με το ενδοιαστικό μόριο «**μη̄**», γιατί εκφράζει το φόβο του υποκειμένου της μετοχής, μήπως δηλαδή γίνει κάτι το ανεπιθύμητο. Εκφέρεται με ευκτική του πλαγίου λόγου «**κρατήσειεν**», γιατί εξαρτάται από τη μετοχή «**δείσαντες**». Η μετοχή είναι ρηματικός τύπος παρελθοντικής χρονικής βαθμίδας, αφού και αυτή με τη σειρά της εξαρτάται από τον ιστορικό ενεστώτα «**ἐμπιπρᾶσι**». Η ευκτική του πλαγίου λόγου δηλώνει ότι ο φόβος είναι υποκειμενικός και αβέβαιος, ενώ παράλληλα έχει αντικαταστήσει την υποτακτική, που αποτελεί τη συνήθη ἐγκλιση εκφοράς μιας ενδοιαστικής πρότασης. Λειτουργεί ως αντικείμενο στη μετοχή «**δείσαντες**».

«**εἰ ἄνεμος ἐπεγένετο... αὐτήν**»: είναι μια δευτερεύουσα επιρρηματική, υποθετική πρόταση. Εισάγεται με τον υποθετικό σύνδεσμο «**εἰ**». Εκφέρεται με οριστική ιστορικού χρόνου «**ἐπεγένετο**». Η υποθετική πρόταση λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της προϋπόθεσης στο ρήμα εξάρτησης «**ἐπεγένετο**» της κύριας πρότασης. Σε συνδυασμό με το «**ἐκινδύνευσε διαφθαρῆναι**», που αποτελεί την απόδοση του υποθετικού λόγου, σχηματίζεται το είδος του μη πραγματικού.

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2016
Β' ΦΑΣΗ

Ε 3.Α1(α)

Σημείωση: όλες οι απαντήσεις της επιτροπής θεματοδοσίας τηρούν το πνεύμα απαντήσεων που δίνονται στα σχολεία της Ελλάδας, είναι ενδεικτικές και αποτελούν βοηθητικές προτάσεις διόρθωσης για τους συναδέλφους, συμπληρωματικές στο προσωπικό τους κριτήριο. Επίσης, έχουν βασιστεί στο σχολικό βιβλίο «Αρχαίοι Έλληνες Ιστοριογράφοι», στη «Γραμματική Αρχαίας Ελληνικής», Μιχ. Χ. Οικονόμου, στο «Εγχειρίδιο Γλωσσικής Διδασκαλίας», Ναπ. Μήτσης – Είρ. Ζαμάρου – Ιφ. Παπανδρέου και στο «Συντακτικό Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας», Πολυξένη Μπίλλα.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΙΣΗΣ ΤΟΜΕΑ ΑΡΧΑΙΑΣ
ΚΟΜΟΤΗΝΗ